

Дзюба Богдана

**10 популярних
питань на тему
релігії**

*Популярний огляд
для масового читача*

Київ
Видавництво “Розум”
2020

УДК 21/29

Д 43

Передмова

Автор та літературний редактор *Дзюба Богдана*
Коректор *Білоусова Ірина*

Дзюба Б.

Д 43 10 популярних питань на тему релігії : популярний огляд /
Богдана Дзюба. — Київ : В. “Розум”, 2020. — 48 с.

ISBN 978-966-XXXX-XX-X

“10 популярних питань на тему релігії” – це унікальне популярне видання на тему релігії. Подібних книг, що популярно та цікаво розказують про різні релігії та відповідають на важливі запитання – дуже мало (якщо вони узагалі є).

У книгу увійшло 10 найрозповсюдженіших запитань на тему релігії. Наприклад: що таке віра та релігія, навіщо людям системи вірувань та чи зникнуть вони колись. Ці та багато інших запитань, а особливо відповіді на них, змусять поглянути на тему релігії по-іншому.

УДК 21/29

Агов, читачу! Сподіваюся, ти не ставишся упереджено до віросповідань, бо ми із тобою будемо обговорювати багато цікавого на цю тему, аби розширити твій світогляд. Згодом ти зможеш використати з користю мою інформацію. Наприклад, підтримувати розмови на тему релігії або обороняти себе і близьких від безглузвих думок, а ще... О, я ж забула відрекомендувати себе! Я — твоя нова цікава книжка про системи вірувань. Я читаю думки і знаю, які питання крутяться у твоїй голові! Не віриш? А ти розгорни мене — і переконайся!

© Б. О. Дзюба, 2020

©Видавництво “Розум”, 2020

ISBN 978-966-XXXX-XX-X

Що таке віра й релігія?

Знаєш, у чому різниця між вірою та релігією? Віра — це стан твого розуму, коли ти вважаєш щось справжнім, хоча й не впевнений на 100 %, або ж не в стані довести це. Кожен має уявлення про життя і світ, у якому він живе, а також принципи та моральні цінності. Це й називають вірою. Тому навіть якщо ти не сповідуєш жодну з релігій, твої переконання можуть утворювати системи вірувань, вони можуть бути релігійними, філософськими чи ідеологічними.

Релігії — це системи вірувань, які спрямовують людство до духовності. Наступне визначення містить хороший огляд багатьох аспектів релігії: релігія — це набір культурних систем, систем цінностей і світоглядів, які встановлюють ставлення людства до духовності, а іноді й до моральних цінностей. Багато релігій мають розповіді, символи, традиції і священні історії, які призначені давати сенс життя або пояснювати походження життя чи Всесвіту. Вони, як правило, виводять мораль, етику, релігійні закони або бажаний спосіб життя від своїх ідей про космос і людську природу. Багато релігій мають організовану поведінку, духовенство, визначення того, що являє собою дотримання чи членство, зібрання мирян, регулярні зустрічі або послуги для цілей шанування божества або для молитви, святі місця (або природні або архітектурні) і/або писання. Практика релігії може також

включати проповіді, поминання діяльності бога або богів, фестивалі, свята, транс, присвяти, похоронні церемонії, шлюбні церемонії, медитацію, музику, мистецтво, танець, громадську службу або культуру навіть, уяви, жертвоприношення. Тим не менш, є приклади релігій, у яких деякі або багато з цих структурних аспектів, переконань або практик відсутні.

Навіщо людям релігія?

Усі релігії, мистецтва і науки є гілками одного дерева. Усі ці устремління спрямовані на покращення життя людини, щоб підняти його зі сфери простого фізичного існування, вести людину до свободи.

Альберт Ейнштейн

Релігії та пов'язані з ними соціальні та культурні структури зіграли важливу роль в історії людства. Як ментальні структури, вони впливають на те, як ми сприймаємо навколишній світ і цінності, які ми приймаємо або відхиляємо. Як соціальні структури, вони забезпечують допоміжну мережу й почуття приналежності.

Релігія також виконує роль визначника ціннісної орієнтації особи, ролі певного світорозуміння, світовідчуття, світовідношення. Релігія, як світогляд, дає людині, яка сповідує її,

певну суму знань, набір символів, понять, цінностей, ідеалів, у межах яких особа мотивує своє ставлення до світу та місце в суспільстві, а ще вирішує питання сенсу свого існування.

Також є поняття певного релігійного світогляду. Здогадуєшся, що це таке? Це певне духовне перетворення світу відповідно до ідеалів, намагань і потреб віруючого. Тобто кожна людина, залежно від релігії, буде мати особливу форму мислення й пізнання світу, від яких залежить поведінка людини та стиль її життя. Релігійний світогляд є універсальним, оскільки дає відповідь на найрізноманітніші питання буття. Наприклад, за допомогою релігії людина може знайти сенс свого життя.

Ще одна причина існування та позитивна функція релігії — це здатність релігії бути засобом ідейного об'єднання, згуртування мас, індивідів та інститутів, спільністю єдиної віри, догм, сповідання. Вибач, що говорю важкими словами іноді. Якщо казати просто, то релігія дає відчуття, що ти не один у цьому світі. І це не тільки про людей. У більшості вірувань прийнято казати щось типу: «Бог тебе любить», «Аллах із тобою», «Духи/боги не залишать тебе» чи щось подібне. Коли людині самотньо, сумно чи страшно, то це заспокоює та дає сили жити далі.

У що мені вірити?

Повідомлю важливий факт.

Любий читачу, ти можеш вірити в будь-що. Це правда, будь християнином, мусульманином чи язичником, якщо саме ця віра підходить тобі, дає тобі сили та сповнює тебе позитивними емоціями.

Знаєш, що таке право на свободу світогляду і віросповідання? Я вважаю, що це одна з найголовніших свобод людини. Це право кожної людини на свободу мати, приймати, змінювати релігійні вірування за власним бажанням, вільно висловлювати їх, додержуватися релігійної культури, брати участь у роботі релігійних організацій, або не бути віруючою людиною і вільно висловлювати свої переконання. Крім того це право часто зазначається як «свобода совісті». Це ще ширше поняття, згідно з цією свободою ти можеш самостійно вирішувати, що для тебе добро та зло, тобто що ти можеш та не можеш робити. Крім того свобода совісті виявляється у твоїй здатності здійснювати моральний самоконтроль і самооцінку, нести відповідальність за свої погляди і вчинки перед іншими людьми та суспільством. Тож коли хтось висуне якісь зауваження чи вимоги щодо твоєї системи вірувань — ти будеш знати, що ти маєш право самостійно вирішувати це питання, адже відповідальність за свої погляди несеш саме ти.

Конфуцій сказав колись: «Ніколи не нав'язуй-

те іншим те, що ви б не обрали для себе.» Проте я вважаю, що людині не треба нав'язувати їй те, що ти обрав для себе. Згоден?

Що називають душею?

Я думаю, ти знаєш, що це таке, але однаково розповім. Отже, душею або духом називають твою основу. Тобто твоє внутрішнє «я», твою особистість чи внутрішній світ. У більшості релігій вважається, що людина ділиться на матеріальну частину, це тіло, та духовну частину — душу. За одними віруваннями після тілесної смерті вона переходить у потойбічний світ, а за іншими — переселяється в нове тіло. До речі, це називається реінкарнація.

Поняття душа споріднене з поняттям дух. В ужитку ці два поняття часто заміняють одне одне, проте існують відмінності — дух може не мати тілесної оболонки. Духами називають також безтілесні істоти, що часто зустрічаються в міфах та казках. До речі, чи віриш ти у приви́дів? Привідами називають душі, що не покинули цей світ і блукають у ньому, поки не виконають якісь свої незавершені справи.

Що таке «вічне життя»?

Вічне життя трактується зазвичай не як безсмертя. Ми смертні все ж таки... Вічне життя притаманне лише для духовної частини людського ества — душі. Душа не вмирає одночасно із тілом, а продовжує існувати в іншій формі.

Вчення про безсмертя душі відоме з глибокої давнини, його знаходять в усіх стародавніх міфологіях і релігіях у більшості первісних народів. Також вічне життя людини через безсмертя душі, у тій чи іншій формі, сповідують усі світові релігії. І навіть більше скажу, деякі люди, які не сповідують жодної з релігій, часто висловлюють думки про можливість безсмертя душі. Наприклад, посилаючись на закони фізики про збереження енергії, люди часто вважають душу тією енергією, яка «не зникає в нікуди та може перетворюватися з однієї форми на іншу».

Кого називають богом?

Бог — це багатогранне та цікаве поняття. Якщо казати коротко, то слово «бог» означає надприродну, верховну, духовну субстанцію або ество. В одних системах вірувань богів порівнюють із людьми й навіть вважають, що богом можна стати, а в інших релігіях це заперечують, посилаючись на те, що бог у багатьох релігіях

постає як істота, яка набагато краще, чистіше й добріше, ніж звичайні собі смертні. До речі, боги вважаються безсмертними.

Деякі віросповідання навчають людей вірити в одного бога, це називається монотеїзмом, по-простому — єдинобожжям. Натомість є й політеїстичні релігії, що пропонують багатьох богів. Іноді, незалежно від релігії, коли хочуть сказати чи написати про бога й підкреслити, що він один-єдиний, то не називають його ім'я, а просто вживають слово «Бог». З великої букви також пишуть «Його» та «Він», коли мають на увазі, наприклад, Єгову (ім'я Бога у християнстві) або Аллаха (поняття, що означає Всевишнього в ісламі).

Хто такі атеїсти та агностики?

Отож, зараз відхилимося від теми й поговоримо про відсутність релігійних переконань. Атеїзмом або безвірництвом називають світогляд, який характеризується відсутністю віри в існування будь-яких богів, духів, інших надприродних істот тощо. Атеїзм протиставляється вірі в існування надприродного і у формі багатобожжя, і у формі єдинобожжя.

Звичайно, атеїстів можна вважати противниками будь-яких релігій, проте не треба їх боятися, адже навіть без віри в бога чи богів, душі чи

духів у людини є моральні цінності та сенс життя. Більшість із тих, хто називає себе атеїстами, є прихильниками світських філософій, таких як гуманізм та натуралізм, немає єдиної ідеології чи шаблону поведінки, притаманних усім атеїстам, саме тому не всі скептично та зневажливо ставляться до релігії.

Тепер перейдемо до агностиків. Ні, агностик не робить прогнозів погоди. Агностик — це людина, яка притримується думки про неосяжність тверджень щодо життя після смерті, або існування Бога чи богів, або навіть об'єктивної дійсності. Тобто агностики не спростовують існування надприродного, як атеїсти, проте вони й не підтверджують це, як віруючі люди. Деякі агностики стверджують, що суспільство просто не може усвідомити деяких понять на цьому рівні розвитку, а інші агностики підтверджують свою думку про неосяжність надприродного тим фактом, що люди на свої очі та в здоровому глузді ніколи не бачили духів, богів чи Бога. Тобто об'єктивного та точного підтвердження людина та суспільство загалом просто не мають.

Які релігії називають «світовими»?

Можна подумати, що термін «світові релігії» означає «усі релігії світу», проте це не так. Поняття «Світова релігія» аж до XIX ст. використовували виключно щодо християнства. Нині ж найчастіше до них відносять такі віровчення, як буддизм, християнство, іслам. Тобто, як ти розумієш, в обмеженому і оціночному значенні «світові релігії» це «основні релігії світу». Тобто це релігії, які сповідує велика спільнота людей, також віровчення мусить мати складену досить чітку філософську школу, крім того для звання «світова релігія» система вірувань мусить якось вплинути на розвиток історії чи мистецтва в минулому.

Окрім буддизму, християнства та ісламу, також включають даосизм, індуїзм, юдаїзм, конфуціанство, синтоїзм та інші. Зараз ми з тобою поговоримо про особливості та головні принципи деяких «світових» віровчень.

Юдаїзм

Юдаїзм — це одна зі стародавніх етнічних релігій, релігія давніх юдеїв, що проживали на території сучасної держави Ізраїль, та сучасних євреїв. Це віровчення було засноване близько 1750 р. до н. е. і доповнена заповідями Мойсея близько 1300 р. до н. е.

Важливо знати, що сучасний юдаїзм поряд із християнством та ісламом зараховують до авраамічних релігій, тобто віровчень, що ведуть своє походження від віри праотців Адама і Єви, Авраама й Сарі, Ісаака та Якова, найбільш стародавньої й простої форми єдинобожжя. Важливою відмінністю від християнства та ісламу є те, що Ісус і Магомет розглядаються в рамках цього віровчення як звичайні люди.

Важливою частиною цього віровчення є Тора, в якій коментується зміст Старого Заповіту. Юдаїзм базується на концепції всюдисущого вічного Творця, чия воля та особливе ставлення до єврейського народу відбиті саме в Торі. Тора — це перші п'ять книг у складі християнського Святого Письма, що містять історію, закони і правила життя для гідної поведінки та існування загалом.

Послідовників юдаїзму називають юдеями. Цікаво, що це слово також слугувало означенням євреїв — давнього семітського народу зі Середнього Сходу, проте таке його використання

нині традиційно зберігається лише в окремих місцевостях. Проте взаємозамінювати ці поняття не завжди коректно, адже існує певна частина етнічних євреїв, що не сповідують юдаїзму та не дотримуються його норм. Водночас існують послідовники юдаїзму неєврейського походження. Тобто це як назвати усіх українців християнами, хоча це далеко не так.

Як я вже зазначала, основним принципом юдаїзму є віра в єдиного Бога. Поряд із ним у ставленні до людей головним принципом є фраза із Тори: «Люби ближнього свого, як самого себе».

Юдеї вірять у загробне життя, але найбільшу увагу юдаїзм приділяє земному життю. Згідно з юдаїзмом чоловіки мають тричі на день звертатися до Бога із молитвою — особисто або в зібранні. Для групової молитви — літургії — потрібна наявність щонайменше десятиох чоловіків. Літургія вважається більш важливою, ніж особиста молитва. Проте молитва жінки може бути лише особистою, а молитися жінки мають лише за власним бажанням.

Єврейський будинок молитви називається синагогою. Цікаво, що це може бути спеціальна будівля або будь-яке приміщення, в якому є шафа із сувоєм Тори.

Існує п'ять основних форм або сект юдаїзму в сучасному світі, а саме ортодоксальна, консервативна, реформаторська, реконструктивна та гуманістична. Переконавання і вимоги кожної

групи сильно відрізняються, але короткий перелік традиційних вірувань юдаїзму включає в себе наступне:

1. Бог є Творець усього суцього, Він – єдиний, безтільний (не має тіла), і тільки Йому слід поклонятися як абсолютному правителю Всесвіту.

2. Перші п'ять книг Біблії на івриті були відкриті Мойсею Богом. Вони не будуть змінені чи доповнені в майбутньому.

3. Бог спілкувався з єврейським народом через пророків.

4. Бог контролює діяльність людей, Він винагороджує їх за добрі справи та карає за зло.

Крім того із юдаїзму утворилося багато нових релігійних течій. Наприклад, хасидизм (містичне відгалуження юдаїзму, що існує на території України) або караїмізм (поєднує в собі риси юдаїзму, християнства та ісламу).

Християнство

Християнство є найбільш значною за кількістю вірян світовою релігією нашого часу, у якій розрізняють три найбільш поширені напрями: православ'я, католицизм та протестантизм.

Священним текстом для християн є Біблія, де розповідається про створення світу Богом, пекло та рай, а також про Бога, який має багато імен, але жодне з них не можна називати.

Завдяки Біблії християни знають та мають віру в безсмертя душі, уявлення про потойбічне пекло та рай, ідею небесного вшанування за богугодне життя на землі тощо.

Головним об'єктом шанування християн є Ісус Христос, якого більшість християнських релігій вважає водночас і Богом, і людиною, а дехто — тільки Богом або тільки божественним посланцем.

Усі християни вірять, що праведних після смерті чекає винагорода у вигляді вічного блаженства в раю, а грішників — покарання, яке вони уявляють собі по-різному.

Християни вірять в єдиного Бога, який виступає у трьох особах: Бог-отець, Бог-син і Бог-дух святий («свята трійця»). Бог-отець розглядається як творець світу видимого (природа та людина) і невидимого (ангели). Богом-сином вважається Ісус Христос з його євангельською «біографією». Бог-дух святий походить від Бога-отця, у католицизмі — і від Бога-сина.

Найважливішим положенням християнства вважається ідея боговтілення, згідно з яким Ісус Христос, залишившись Богом, став людиною, народившись від діви Марії. Велика роль відводиться ідеї спокутування, згідно з якою своїми стражданнями і смертю на хресті Ісус Христос приніс себе у жертву Богу-отцю за гріхи людей — спокутував їх. Тим самим він відкрив людству шлях до «спасіння від влади гріха», тобто тепер люди можуть стати «чистішими» та мають право на вічне життя на небесах. Також у Біблії існує ідея вознесіння, яка полягає у тому, що після свого воскресіння Ісус Христос тілесно вознісся на небо — до Бога-отця. Це підкреслює абсолютну нікчемність земного буття порівняно з вічністю, котра чекає на людину у потойбічному світі. Саме тому, мабуть, християни постійно говорять про Рай та небеса, як про якусь священну та недосяжну мрію, до якої треба йти усе своє земне життя.

Християни, переважно, беруть участь у видимому поклонінні Христу в церквах (місцях особливої присутності Бога) і духовному служінні Богові через сповнення Його настанов, покаяння у випадку їх порушення, регулярно спілкуються з Ним через молитву. Сотні християн покидають світське життя і віддаляються в монастирі, щоби повністю посвятити себе служінню та хвалінню Христа.

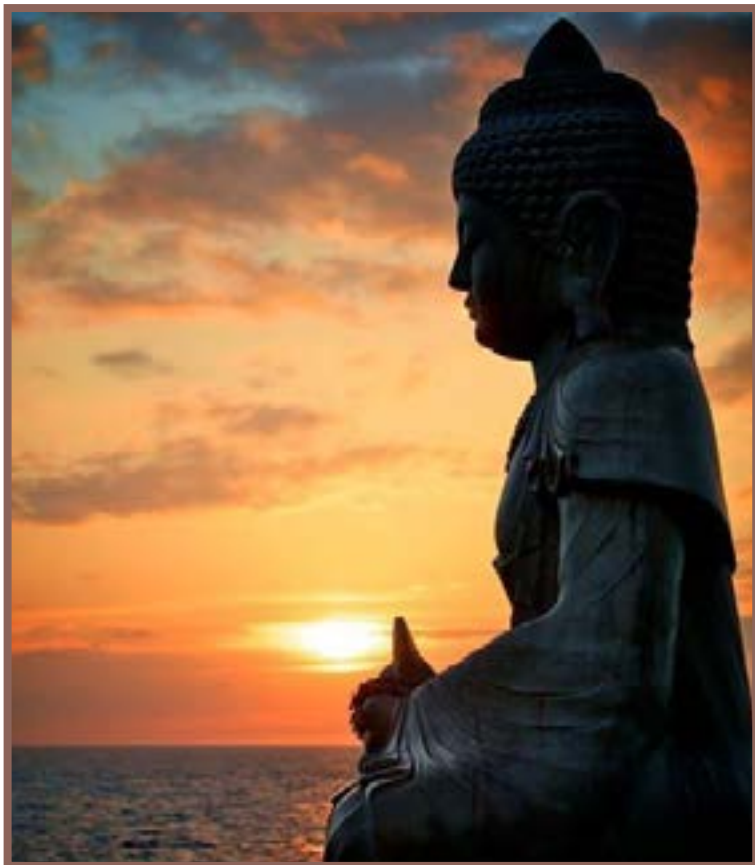
Згідно з християнством, метою людського життя є освячення людини. Тобто освячення

самого себе, створення «кращої версії себе» та наближення своєї особистості до Бога.

Особи, що досягли такого стану, часто через мучеництво на взірець Христа і визначилися найвищими чеснотами християнської побожності, прославившись чудами, шануються у Православному та Католицькому християнстві як святі.

Проте протестанти ж притримуються думки, що жодна людина у своїх вчинках не може бути досконалою, адже таким був і може бути лише Ісус Христос. Тому сподіваються на святість від Бога через віру в Кров Його Сина, як єдиний спосіб очищення від гріхів, і святими називають всіх, хто щиро вірить і щодня, каючись у своїх гріхах, намагається прославити Бога всіма силами та відобразити в собі Святість Христову.

Отже, можу підсумувати, що сенс життя для християнина — жити побожно та безгріховно, аби досягти святості та після смерті тіла досягти вічного життя для своєї душі.

Буддизм

Буддизм означає «вчення Просвітленого». Це унікальне релігійно-філософське вчення розповідає про духовне пробудження людини.

Хоча буддизм вважається релігією і має багато ознак релігії, як-от храми, чернецтво, молитви, у ньому немає віри в Бога-творця, тому його нерідко називають «атеїстичною» релігією. Дивно звучить, правда?

Також існує цікаве поняття про «буддистську етику». Вона побудована на засадах незавдання шкоди та помірності. Тобто людина не можна нищити, кривдити, вбивати та навіть злитися. Виховання при цьому спрямоване на розвиток моральності, зосередженості та мудрості.

Основні положення буддизму викладені в Чотирьох шляхетних істинах, які Гаутама Будда, засновник буддизму, виголосив своїм учням після того, як досяг пробудження, медитуючи:

1. Життя не минуче пов'язане зі стражданнями;
2. Причиною страждання є жага буття і чуттєвих насолод;
3. Щоб уникнути страждань, слід звільнитися від цієї жаги буття і досягти повного заспокоєння — нирвани;
4. Існує шлях до припинення жаги буття, а отже, страждань.

Будда Гаутама рекомендував Шляхетний вісімковий шлях, який лежить посередині між

прихильністю до тілесних задовольень і аскетизмом. Цей шлях встановлює правила поведінки для тих, хто бажає досягти просвітлення.

У буддизмі виділяють чотири ступені просвітлення:

1. Ті, хто увійшов у потік;
2. Ті, хто повернеться ще раз;
3. Ті, хто вже більше не повернеться;
4. Ті, хто досягли нірвани та тепер зветься шляхетними.

Є велике число різних інтерпретацій цих базових істин. Намагаючись збагнути їх, прихильники вчення Будди розділилися на велику кількість шкіл і сект, кожна з яких пропагує свій шлях до пробудження.

Попри велику кількість шкіл буддизму, існують фундаментальні елементи вчення, які поділяють усі буддисти, зокрема трилакшана (це означає «три ознаки буддистського вчення»): визнання непостійного, мінливого характеру всесвіту, страждання як універсальний принцип непробудженого буття, відсутність віри в індивідуальну «душу».

Буддизм заперечує існування абсолютного Бога-творця, який вшановується в авраамічних релігіях, зокрема в християнстві та ісламі. Натомість буддисти допускають існування багатьох божеств та богів, які є частиною світу і залежні від його законів. Ці божества так само як люди, прагнуть стати буддами — істотами, що вийшли з кола перероджень і смертей, досяг-

нувши пробудження, але завдяки довготривалості свого життя не задумуються над мінливістю та хиткою природою власного існування.

Як я вже зазначала, спільним для всіх буддистських шкіл є заперечення існування індивідуальної душі людини. Віра в її існування вважається основною перепоною на шляху до досягнення стану пробудження.

Крім того, повторюся, в буддизмі немає не лише всемогутнього Бога-творця та вічної душі, немає також поняття про «багатьох богів» (вони лише допускають їх існування). Це відрізняє буддизм від індуїзму та брахманізму, хоча він і визнає вчення про карму.

Проте буддистські вчителі кажуть, що буддизм не є релігійною вірою — нічого не потрібно сприймати лише на віру, він є знанням, результатом якого видно у житті.

Іслам

Іслам, який буквально означає смирення, покірність, упокорення Єдиному Богу і Його волі, це одна з найпоширеніших світових релігій, що, до речі, є наймолодшою зі світових релігій. Прихильників ісламу називають мусульманами, що означає «відданий».

За мусульманським вченням одкровення, дане Мухамедові, міститься в Корані, що означає «читання», але це читання спочатку було лише внутрішнім, Мухамед серцем сприймав його, а тоді говорив в слух. Коран завжди являв собою книгу, але вона не була подібна на витвір рук людських, оскільки існувала на небі і звідти була повідомлена пророку.

Наскрізним стержнем цієї релігії є ідея єдиногобожжя. Іслам вчить, що є тільки один Бог, «істинний і єдиний», і що взагалі навіть допускати існування інших богів, крім Бога-Аллаха, є чи не найважчим гріхом.

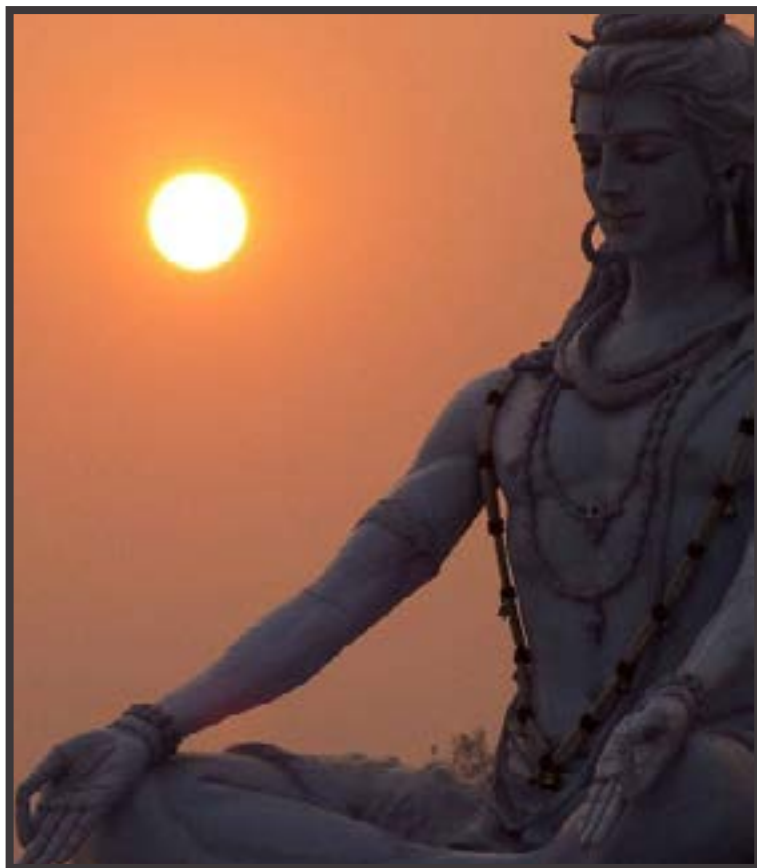
Аллаха представлено у Корані як істоту з надлюдськими моральними якостями: він може гніватися на людей і прощати їх провини після покаяння, він любить праведників і ненавидить нечестивців. Водночас Аллах постає як безособова істота: він вічний, перший і останній, єдиний, нероздільний, володар світів, найкращий із суддів, творець, який дає життя. Цікаво, що Бог в ісламі характеризується 99 епітетами.

Характерною рисою мусульманської менталь-

ності є її взаємозв'язок з Аллахом як абсолют, яка відображається у постійному звертанні до Нього, неперервному двобічному єднанні з Аллахом, виявах загальної покірності Йому.

Іншою рисою — є ідея радісного підкорення закону, відведення розуму людини службової ролі. Іслам також вимагає від мусульман беззастережного виконання коранічних моральних норм, згідно з якими вони повинні стежити за своєю поведінкою не тому, що це розумно і гуманно, а тому, що цього вимагає Коран.

Поряд з цим в етиці ісламу зафіксовані і загальнолюдські цінності — бути справедливим, віддавати добром за добро, допомагати бідним. Коран закликає людину працювати, оскільки саме завдяки цьому вона забезпечить собі небесне царство. Людина повинна бути скромною і терпеливою, мужньо переносити всі незгоди цього світу.

Індуїзм

Індуїзм у перекладі означає «вічна релігія», «вічний шлях», або «вічний закон». Це стародавня національна релігія, а також одна зі світових релігій.

Цікаво, що в індуїзмі відсутня уніфікована система вірувань і загальна доктрина. Немає в ньому також централізованого органу управління. Крім того в історії індуїзму, на відміну від інших світових релігій, не було якогось одного засновника. Попри це, індуїзм має свою власну унікальну форму й риси, що виділяють його в окрему релігію.

Індуїзм — дуже різноманітна релігія. У сучасному індуїзмі існує чотири основні напрями, до яких належить абсолютна більшість індусів — вайшнавизм, шиваїзм, шактизм і смартизм. У чому різниця? Давай розбиратися!

1. Послідовники монотеїстичної традиції вайшнавизма поклоняються Вішну і його основним аватарам (тобто формам або тілам), таким як Крішна й Рама, як Богу в різних Його іпостасях;

2. Шиваїти поклоняються богу Шиві;

3. Шакти поклоняються Шакті, уособленій в жіночому божестві або Богині-матері Деві;

4. Смарти вірять у єдність п'яти божеств Шанмата, які виступають як персоніфікація Всевишнього.

Індуїзм — це унікальна релігійна система, що

є комбінацією найрізноманітніших філософських систем і вірувань, заснованих на монотеїзмі, політеїзмі, панентеїзмі, пантеїзмі, монізмі та атеїзмі. Іноді індуїзм відносять до генотеїзму (поклоніння одному Богу, і в той ж час прийняття існування інших богів), однак, використання будь-якого подібного терміна є надмірним спрощенням складної та різноманітної системи вірувань індуїзму.

Індуїстський автор Ситансу Чакраварті описує поняття Бога в індуїзмі у такий спосіб:

«Індуїзм — це монотеїстична релігія, послідовники якої вірять у те, що Бог проявляє Себе в різних іпостасях. Людина може поклонятися тій з іпостасей Бога, яка найближча йому, при цьому ставлячись шанобливо до інших форм поклоніння.»

Головним мотивом в індуїзмі є концепція переселення, перевтілення людської душі. Вона ускладнюється міркуваннями про те, що індивідуальна людська душа, що вважається людським «Я» та називається Атман, увесь час хоче з'єднатися з духовним Абсолютом Брахмою, що вважається душею усього світу. Це верховне божество, Брахма або Абсолют, існує водночас і як безсмертний дух, і як частинка, що знаходиться в душі людини. При цьому душа — це маленька часточка Абсолюту. Тобто бог живе й поза людиною, і в самій людині.

Сенс життя людини, за індуїзмом, в осягненні цього Абсолюту, у злитті індивідуальної душі з

Ним.

Вважають, що існує три шляхи з'єднання душі людини з душею світу:

1. Шлях добрих справ;
2. Шлях любові;
3. Шлях знання.

На цих шляхах кожна людина мусить суворо додержувати правил життя своєї касты, тобто правил своєї соціальної групи. При цьому кожна людина має в усьому покладатися на Бога, виконуючи ці правила, і тоді Бог приведе її до себе.

В індуїзмі подальший розвиток одержало стародавнє вчення про перевтілення або переселення душ. Це перевтілення душі в тіло новонародженого відбувається після смерті. Кінцевою метою перевтілення є його повне припинення — злиття Атмана з Абсолютом, тобто злиття людської та світової душ.

Шінтоїзм

Шінтоїзм або шінто — це політеїстична язичницька релігія, яку сповідують переважно японці. В основі цього вчення лежать анімістичні, фетишистичні, тотемістичні вірування. Тобто магічну чи надприродну силу можуть мати не лише боги та божества, а й люди, духи, тварини та навіть речі.

На відміну від інших світових релігій шінтоїзм або шінто не має засновника. Шінто також не має церковних канонічних книг. Цікаво, що навіть у кожному храмі є свої міфи й обрядові розпорядження, які можуть бути невідомими у інших храмах. Проте існують міфи, загальні для шінто, зібрані в книзі під назвою «Кодзікі» — «Записки про древні справи».

Ці вірування оформилися в релігійну систему під впливом буддизму, даосизму і конфуціанства, тобто основних релігійних течій Азії. Коли в Японію «привезли» буддизм, він злився із шінтоїзмом та створилася нова релігія, елементи якої у майбутньому буде дуже важко розділити та проаналізувати окремо, адже й досі багато японців є одночасно і буддистами, і шінтоїстами.

Проте повернемося до первинного вигляду шінто. Об'єктами поклоніння в цій релігії є небесні й земні божества, які зветься камі. Камі — це небожителі, духи і явища природи, герої старовини, померлі родичі, тварини, предмети

побуту, що мають надприродні сили або вплив на людей та світ.

Важливою складовою частиною релігії є вшанування померлих родичів та проведення свят. Основними місцями вшанування божеств для шінтоїстів є святилища. Найбільші з них називаються Ісе, Ідзумо, Іцукусіма та Нікко. До речі, традиційно божеств вшановують молебнями та святами на їх честь.

Ця релігія має кілька шкіл й течій, які мають свої унікальні особливості та принципи. У шінтоїзмі немає конкретного символу віри і якихось догматів. Також шінто не має моралістичних концепцій подібно іншим філософсько-релігійним системам. Це гедоністична релігія, шінтоїсти розглядають людську природу як добру, тобто кожна людина народжується з добром у серці та для того, щоб робити добро.

Головний принцип цього вчення — жити зараз, а не чекати на потойбічне життя, а також бути чистим, світлим, радісним і відвертим на цьому світі, а не готувати себе до загробного.

Хоча в Шінтоїзмі немає абсолютних положень і догм віри, існує кілька головних правил, які скеровані на те, щоб шінтоїст «жив просто й гармонійно у природі та суспільстві». Цими правилами є:

1. Шанування родини і традицій. Родина є місцем накопичення, створення і передання традицій. Головними святкуваннями для родини є народження дитини та весілля;

2. Любов до природи. Пошана до богів-камі виражається, насамперед, у дбайливому ставленні до природи, яка є місцем їх проживання. Будь-який природний об'єкт — чи то тварина, чи то дерево, чи то камінь — є елементами все-світньої енергії;

3. Дотримання чистоти. Чистота тіла й духу є необхідною умовою існування і підтримання здорового і, відповідно, правильного способу життя шінтоїста;

4. Проведення мацурі. Для розваги і вмиротворення богів-камі обов'язковим є влаштування свят хоча б раз на рік для одного божества.

Тобто, зазвичай, шінтоїст — це людина, що любить життя, шанує природу та традиції і прагне гармонії, миру, чистоти та любові. Хіба це не мило?

У що вірили мої предки?

Чомусь в усіх давніх суспільств була тенденція до віри, здебільшого, у багатьх богів. Згадай грецького Зевса, слов'янського Перуна та скандинавського Одіна. Як людина змогла створити таку систему вірувань? Уяви, ти первісна людина, тебе оточує великий та дикий світ, у якому усе має силу і значно більшу силу, ніж ти. Духи та божества керують погодою, тваринами та рослинами — усім! Тож із ними треба якось налагоджувати гарні товариські стосунки. Це вже можна назвати зародком первісної релігії. Згодом у процесі багатосторічного періоду задоволення богів та духів жертвами та гуляннями на їхню честь, у голові починають виринати образи цих богів та духів. Люди починають ділитися інформацією, передають її з вуст в уста. Складаються міфи та легенди. Система вірувань укорінюється та розвивається. І так виникає язичництво.

Не знаю, які особливості язичницьких вірувань ти уявляєш зараз у своїй голові (напевно, це жертвоприношення), але під «язичництвом» часто мають на увазі загальну назву для всіх релігій, міфологічних та світоглядних систем, витворених у межах того чи іншого народу або групи споріднених народів. У Біблії є цілий список з язичниками, там, до речі, згадано давніх греків та римлян, що мали пантеони богів, яким вони поклонялися.

Серед найвідоміших язичницьких богів можна назвати грецьких, до прикладу: Зевс, Аполон, Афіна, Деметра, Гефест, також римських Юпітера, Марса, Венеру, Меркурія, Нептуна (до речі, римські та грецькі боги майже нічим не відрізняються, адже римляни позичили систему вірувань у греків), скандинавських Одіна, Фрейю, Тора, Локі, Бальдара, Тюра; слов'янських Світовида, Дажбога, Перуна, Велеса, Чорнобога.

Своїх богів та богинь мали чи мають також інші племена, етноси, народи. Частина з них дотепер зберегла свої рідні, витворені в межах народу протягом його історії, вірування та релігії.

Отже, що тобі цікаво знати про язичництво? Язичництво — це природна віра та спосіб життя, а не лише релігія.

У язичництві Божественне не має обличчя чи тіла, присутнє у всіх речах світу, є частиною світу й підкорюється його законам. Тобто це може бути бог чи божок, який так само як людина живе у світі, множить та харчується (навіть не зважаючи на те, що цей бог може бути творцем або співавтором цього світу). На противагу цьому, в монотеїстичних релігіях Бог — це певна особистість, що може бути присутня у створеному ним світі, але не жити у ньому і, тим паче, не залежати від його законів.

Як християни поважають та називають святими мучеників, так у язичництві ставляться до героїв. Існує навіть поняття про «культ героїзму» або «священний героїзм». Йдеться про геройсь-

кий вчинок представляється як вищий чин для людини, часто прирівняний до діянь богів/бога. Згадай лише Геракла, який зробив 12 героїчних подвигів, і як його потім за це возвеличували.

Язичництво є внутрішньоорієнтованим. Це складне слово означає, що переживання на тему божественного відбувається усередині конкретної людини. Тоді як більшість релігій — зовнішньоорієнтовані. Тобто пастори та адепти цінують передусім зовнішній вияв вірувань та релігійних переживань, як-от ходіння в храм, смиренність у християн та екстремізм у мусульман, а в юдаїзмі жвава участь в окультних ритуалах тощо.

Сьогодні під поняттям «язичництво» частіше мають на увазі народні вірування та релігії, які поширені на планеті Земля й мають своєрідні ознаки (передусім «природність» божественного, культ богів-предків, священний героїзм, сучасні «Світлі язичники» так чи інакше є обожествителями аспектів природи у своїй індивідуальній формі, що в кожного розуму своє унікальне бачення в чому наявний волелюбний світогляд розуміння вищих сил природи).

В Україні та в усьому світі загалом язичництво починає відроджуватися у формі так званого неоязичництва. Також у багатьох регіонах світу (Африка, Америка, Полінезія, Азія) язичницькі релігії та вірування збереглися із прадавніх часів та продовжують розвиватися.

Чи зникне колись релігія?

Як не сумно говорити про таке, але це питання також досить популярне. Отож, сьогодні у всьому світі поширюється атеїзм. Але чи означає це, що релігія скоро відійде в минуле.

Мільйони людей з усього світу вірять, що життя закінчується зі смертю й що Бога та вічного життя не існує. Ці переконання набувають дедалі більшого поширення. Вчені поки не визначили напевно всіх чинників, які штовхають людину до атеїзму, але деякі загальні риси вже виявлено.

Привабливість релігії почасти обумовлена тим, що вона дає відчуття безпеки в нашому непередбачуваному світі. Тому не дивно, що найбільший відсоток невіруючих спостерігається саме в тих країнах, де рівень економічної, політичної та побутової стабільності досить високий. Розумієш? Усе залежить від відчуття безпеки та впевненості у майбутньому. Фізична безпека є більш ефемерною, ніж здається. Усе може змінитися в одну хвилину: вбивця може застрелити кохану людину, торнадо може зруйнувати твоє місто та вбити тисячі людей, лікар може діагностувати у тебе невиліковну хворобу і ти вже відрікаєшся вірити у Бога, богів, надприродне та справедливість.

Але можуть бути й інші варіанти реакції людини на таке. Якщо в майбутньому через зміни клімату на нашу планету обрушаться стихійні

лиха, а природні ресурси критично скоротяться, то страждання й тягарі можуть запалити релігійні почуття. Тобто буває по-різному, деякі люди, переживши страшні події, стають атеїстами, а інші навертаються на котрусь із релігій.

Ще одна причина життя релігії — це інтуїція. Часто інтуїція людини змушує нас бачити подвійну природу всього суцього, ось чому нам складно вважати тіло і розум єдиним цілим. Ця схильність виявляється досить рано: маленькі діти, незалежно від свого культурного оточення, схильні вірити в безсмертя своєї душі. Вони переконані, що їхня сутність, їхня особистість, існувала ще до їхнього народження й існуватиме завжди. Таке сприйняття доволі точно відповідає більшості наявних релігій або — в результаті творчого переосмислення — стає основою оригінальних філософських концепцій.

Атеїсти мусять боротися з відчуттям інтуїції та, якщо говорити конкретніше, відчуттям подвійної природи людини.

Також їм доводиться боротися з усією культурною й еволюційною спадщиною. Людині властиво бажання відчувати себе частиною чогось більшого, усвідомлювати, що життя не зовсім марне. Ми прагнемо сенсу й пояснення всього незрозумілого.

Існують докази того, що релігійне мислення — це шлях найменшого опору. Щоб позбутися релігії, довелося б змінити саму суть людини.

Хоча багато людей по всьому світу відкри-

то проголошують, що не вірять у Бога, тим не менш, вони мають безліч забобонів, як-от віра в привидів, астрологію або телепатію.

Наприклад, у Скандинавії більшість населення стверджують, що не вірять у Бога, але при цьому забобони та цікавість до паранормальних явищ дуже поширені серед них. Крім того, невіруючі часто знаходять себе в тому, що можна вважати «замінниками релігії»: групах підтримки спортивних команд, йозі, філософії близькості до матінки-природи й інших зібраннях, близьких до їхньої системи цінностей.

На підтвердження цього в США швидко набуває популярності чорна магія, а у Великій Британії — язичництво.

Ще одною властивістю релігії, що змушує людей вірити це те, що вона об'єднує і сприяє співпраці. Проте загроза покарання з боку всемогутнього Бога (або богів), який стежить за відступниками, ймовірно, лякала та лякає досі, але все-таки вона завжди допомагала підтримувати порядок в стародавніх суспільствах.

Через усі ці причини — психологічні, неврологічні, історичні, культурні й побутові — вважається, що релігія, швидше за все, не зникне ніколи. На чому б не була заснована релігія — страху або любові — вона міцно вкорінюється в свідомості людей. І навіть якщо ми з якихось причин забудемо християнських, мусульманських, індуїстських і всіх інших богів, забобони й спіритуалізм майже напевно залишаться.

Зміст

Що таке віра і релігія?.....	7
Навіщо існує релігія?.....	8
У що мені вірити?.....	10
Що називають душею?.....	11
Що таке вічне життя?.....	12
Кого називають Богом?.....	12
Хто такі атеїсти та агностики?.....	14
Які релігії називають світовими?.....	17
У що вірили мої предки?.....	40
Чи зникне колись релігія?.....	43

Популярне видання

ДЗЮБА Богдана Олексіївна

10 популярних питань на тему релігії

*Популярний огляд
для масового читача*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,79.

Тираж 1000 прим.

Зам № 3-548.

Видавництво “Розум”,

вул. Шевченка, 88-А,

м. Київ, 03124.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 5007 від 03.10.2020.

ВАТ “Поліграфкнига”,

вул. Довженка, 3,

м. Київ, 03057

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 218 від 12.10.2000.